

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonae, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

§. 2. Cur Matutini, & Laudum nomen huic officio tribuatur. Matutinae orationis praerogativae. Ejusdem rationes mysticae. Lucis, & Aurorae encomia.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

res, qui de sphaera, de re gnomonica, & de usu Astrolabii scribunt. In iis autem regionibus, in quibus vel tota nocte clarescunt crepuscula, vel contingunt noctis continuæ per plures Solis circumlationes, initia, & fines dierum pro celebrandis divinis officiis assignari facile poterunt ex linea meridiana, & consequenter ex quatuor punctis, sive cardinibus, in quibus existens Sol ortum, & occasum, meridiem, & mediam noctem facere dicatur singulis spatiis 24. horarum: dies enim naturales, Solis scilicet revolutiones, & paralleli tot sunt in illis Regionibus, quot in nostris tamen dies, & noctes artificiales pauciores sint. At in sphaera maximè obliqua, ubi polus supra Horizontem elevatur gradibus 9. in qua sex mensium spatio dum Sol signa boreali percurrit, continua dies est, & per alios sex menses continua nox, dum in signis australibus moratur: Ubi nulla prorsus linea meridiana, nulli arcus diurni, vel nocturni in 12. partes æqualiter distributi assignari possunt: in his, inquam regionibus, quomodo dierum, horarumque intervalla distingui poterunt ad sacras preces, & Missarum solemnias statis horis peragenda? Idque præsertim difficultatem habet duobus mensibus, & 20. diebus, à gradu videlicet 20. Scorpii usque ad 10. Aquarii quo tempore, Sole ultra lineam crepusculi elongato, obscurissima nocte, tenebrisque perpetuis damnantur. Sed dierum, ac noctium gratissimam vicissitudinem, quam nobis natura præscribit, hanc eis humana constitutio stabilire deberet, vel usuali horologio, quod è celsa turri aere campano signum daret: vel erecta columna tanquam gnomone, cujus umbras in lineas horarias cadens 24. horas notaret, sumpto initio à quacumque linea, vel puncto: vel nocturno tempore ex certi cuiuspiam sideris inspectione, quo pacto possent per totum annum pro civilibus, & Ecclesiasticis negotiis horologia accommodari notatis signis ad placitum meridiei, & mediæ noctis, ut doctissimus Clavius ^t observat. Hæc de crepusculis necessariò notanda fuerunt, ut verum tempus matutinæ laudis persolvendæ dignosceretur.

^t Clavius lib. 4. Gnomonic. prop. 10.

§. II.

Cur Matutini, & Laudum nomen huic officio tribuatur. Matutinæ orationis prærogativa. Eiusdem rationes mystica. Lucis, & Aurora encomia.

1. **H**Oc igitur Officium, de quo loquimur, inde nomen Matutini accepit, quod initio matutini crepusculi persolvi debeat. Quamvis enim eadem hora nunc dici soleat, qua nocturnæ Vigiliæ celebrantur, quia cum illis unum conficit officium; olim tamen illucescente aurora separatim à nocturnis agebatur, ut supra dictum est. Et nos qui ritum Monasticum in Ordine Cisterciensi servamus æstate, juxta Regulam, horam surgendi sic temperamus, ut post vigiliam statim incipiente die Laudes celebrentur: hyeme verò exactis vigiliis, factaque mentali oratione, cellas nostras omnes repetimus sacris studiis, vel orationi incumbentes, donec primus lucis fulgor appareat; tunc enim factò signo ad psallendas laudes iterum congregamur. Gregorius Turonensis ^u, hujus ritus antiquitatem astruit his verbis; S. Gallus Alvernorum Episcopus jam moriturus albescente cælo interrogat, quid in Ecclesiâ psallerent? dixerunt autem circumstantes benedictionem psalli. At ille psalmo quinquagesimo, & benedictione decantata, & alleluatico cum capitulo expresso, consummavit officium totum temporis matutini. Porro Matutinum dicitur à Matuta, quam Græci Leucotheam, id est albam Deam, nos Auroram vocamus, teste Cicerone ^x, & cum omne officium in Dei laudibus decantandis occupetur, hoc tamen speciali laudum nomine censetur, non quia incipiat ab Hymno *Te Deum laudamus*, quem laudum initium quidam faciunt secuti Durandum ^y in rationali, hoc enim falsum est, cum dictus Hymnus ad Nocturnos pertineat: sed quod potissimum laudes sonet divinas, ut notat Hugo ^z, præsertim ob psalmum 148. & duos sequentes, quos laudum nomine S. Benedictus ^a insignivit. Divus Ambrosius ^b sui temporis studium in matutinis precibus frequen-

^u Greg. Turon. lib. de vitis Patrum, cap. 6. x Ciceron. 1. Tuscul. y Duran. Ratio. lib. 5. cap. 3. num. 30. z Hugo Voss. lib. 2 de Eccl. off. cap. 10. a Bened. reg. c. 12. & 13. b Ambros. serm. 34. de tempore.

quentandis declarans, ait: Omni Dominica studeant ad Matutinum venire viri, feminae, juvenes, & senes, præter infirmos: unus tantum, aut duo remaneant, qui domum custodiant.

2. Diluculo autem oratur, ait Isidorus ^c, ut resurrectio Christi celebretur. Matutina enim luce radiante Dominus, & Salvator ab inferis resurrexit, quando cœpit oriri fidelibus lux, quæ moriente Christo occiderat peccatoribus. O pulchra lux, exclamat Cæsarius ^d Arelatensis Episcopus, quæ de candido cœli fastigio promicasti, & inter fluenta sulphurea sedentes in tenebris, umbra mortis subita claritate vestisti. Dies illa amplius ex sepulchro radiavit, quam de Sole refulsi. Verum enim lumen Christus est. Mystica quædam Paganorum oratio erat *ἔξωρθε τὸ φῶς, καὶ ἴσθι τὸ φῶς* * quam irridens Julius Maternus Firmicus ^e ait: Quid sic miserum hominem per abrupta præcipitas, calamitosa persuasio? Nullum apud te lumen est, nec est aliquis sponus, qui hoc mereatur audire. Unum lumen est, unus est sponus Christus. Ipse est qui dixit, *Ego sum lux mundi, & ipse tanquam sponus procedens de thalamo suo. Exurge*, inquit in spiritu sanctus Vates ^f quasi provocans Dominum; *Exurge gloria mea: cui respondetur, exurgam diluculo.* O felix diluculum, quo Christus resurgens captivitatem nostram suam duxit virtute captivam. Felix diluculum, quo cunctis fidelibus spes futuræ Resurrectionis effulsit, cum omnes ab hac temporali morte, quasi à sopore somni, ad perennem gloriam, ad immortalitatis diem evigilabunt. Hac item horâ filii Israel sicco vestigio mare rubrum transeuntes baptismatis Sacramentum, & vocationis nostræ gratiam præfiguraverunt. Jamque advenerat vigilia matutina, & ecce respiciens Dominus super castra Aegyptiorum interfecit exercitum eorum. Cumque extendisset Moyses manum contra mare, reversum est primo diluculo ad priorem locum, fugientibusque Aegyptiis occurrerunt aquæ, & involvit eos Dominus in mediis fluctibus ^g. Hac hora diei primitias, quasi holocaustum matutinum olim in lege præceptum, offerimus psallentes Domino, *Deus Deus meus, ad te de luce vigilo* ^h. Hac hora, ut canit Hesiodus ⁱ,

omne opus promovet: & ab ea totius diei decursum felici omine auspicamur. Ex ipso enim matutino tempore, dicebat quidam apud Climacum ^k, scio totius diei decursum, qualis in me futurus sit. Ideo Essæi, ut Porphyrius apud Eusebium ^l narrat, antequam Sol oriretur, nihil dicebant, nihil audiebant profanum, ut eâ horâ se præpararent ad veræ lucis influxum recipiendum. Hæc horâ, inquit Chrysostomus ^m appropians lucis adventus excitat nos, & facit ut reviviscentes, & subtiliores sensibus facti ad solis radios ferventi & juvenili quadam promptitudine consueta opera agrediamur. Horæ hujus encomia sic Pindarus Christianus ⁿ exequitur.

*Nox, & tenebræ, & nebula,
Confusa mundi, & turbida,
Lux intrat, albescit polus,
Christus venit, discedite.
Caligo terræ scinditur
Percussa solis spiculo,
Rebusque jam calor redit,
Vultu nitentis sideris.
Hæc hora cunctis utilis,
Qua quisque quod studet, gerat,
Miles, rogatus, navita.
Opifex, arator, infitor.
Illum forensis gloria,
Hunc triste captat classicum,
Mercator hinc, ac rusticus.
Avara suspirant lucra.
At nos lucelli, ac fœnoris,
Fandique prorsus nescii,
Nec arte fortes bellica,
Te Christe solum novimus.
Te mente pura, & simplici,
Te voce, te cantu pio,
Rogare curvato genu,
Flendo, & canendo discimus.*

3. Hac igitur hora Deum omnipotentem jure optimo collaudamus, qui nos de tenebris ignorantiaeductos clarissimâ suæ gratiæ, & cognitionis luce illustravit. Hac hora, inquam, creaturas omnes ad celebranda Dei præconia canticis, & benedictionibus solemniter invitamus, quâ surgente aurorâ fugantur tenebræ, illustratur aer, rident prata, nitescunt flores, cantillant aves, & ad omnia opera sua cuncti

VVVV 3 mor-

^c Isidor. de Eccl. off. lib. 1. c. 23. ^d Cæsar. hom. 3.
^e Salve sponse, salve novum lumen. ^f Jul. Firmicus lib. de error. prof. religionum cap. 20. ^g Psal. 107.
^h Exod. 14. 24. ⁱ Ps. 62. ^j Hesiod. in diebus,

^k Climac. grad. 26. ^l Euseb. lib. 9. præp. Evang. cap. 1. ^m Chryf. hom. 11. in Gen. ⁿ Prudent. hym. 2. Cathimer.

mortales excitantur. Sed juvat hic Guerrici o Abbatis auream parænesim transcribere, qua nos hortatur ad vigilandum diluculo, ad Dominum qui fecit nos. Vigilate, inquit, fratres in orationibus intenti; vigilate in actionibus circumspècti: præsertim quia jam mane illius diei indeclinabilis inclaruit, postquam videlicet lux æterna serenior nobis, & gratior ab inferis rediit, solemque novum susceptio matutina reparavit. Prorsus hora est jam nos de somno surgere, postquam nox præcellit, dies autem appropinquavit. Vigilate, inquam, ut oriatur vobis matutina lux, Christus scilicet, cuius quasi diluculum præparatus est egressus, paratus utique vigilantibus ad se mysterium suæ matutinæ Resurrectionis sæpius innovare. Tunc utique cantabis in jubilo cordis, *Deus Dominus illuxit nobis* p. *Usquequo piger dormis? usquequo dormitas* q. *Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conseres manus ut dormias, & cum te dormiente, te nesciente Christus de sepulchro surrexit, & gloria ejus transeunte, nec posteriora ejus videre merueris; tunc sera poenitentia planges, & dices cum impiis r: Ergo erravimus à via veritatis, & justitiæ lumen non luxit nobis, & Sol intelligentiæ non est ortus nobis. Vobis autem, inquit s, timentibus nomen meum orietur Sol justitiæ: & qui ambulat in justitiis, Regem in decore suo videbunt oculi ejus t. Elias u Cretenfis Nazianzeni Scholiastes; Diluculum, ait, vir pius, ac prima lucis tempora Divinæ laudis causa assumit, tum ut reliquis diei partibus aptiora, tum ut vitæ suæ primitias DEO dicans, atque consecrans. Omnes justos diluculum observasse sacræ Litteræ passim asseverant *. Nam justus cor suum tradet ad vigilandum diluculo: ipse Dominus visitat hominem diluculo: adjuvat Ecclesiam vultu suo manè diluculo: & Prophetas suos misisse dicitur manè confurgens. Job justitiæ speculum confurgens diluculo sacrificium pro se, & filiis offerebat: & nos exhortans ad suæ pietatis sectanda vestigia: Tu, inquit y, si diluculo consurrexeris ad Deum, & omnipotentem fueris deprecatus statim exigitabit ad te, & pacatum reddet habitaculum justitiæ tuæ. Sanctus David meditatus est in matutinis arcana Dei, repletus est*

o Guerric. ser. 3. de Resur. p Psalm 117. q Prov. 6.9. r Sap. 5.6. s Maach. 4. 1. t Isai. 33. 15. 17. u Elias in orat. 1. Naz. num. 153. x Eccl. 39. 1ob. 7. 18. Psalm. 45. Jerem. 7. 26. Job. 1. 5. Psalm. 62. 89. 91. 87. 5. y Job. 8. 5.

manè misericordia, manè eandem misericordiam annunciavit, manè oratio ejus prævenit Deum. Manè, inquit z, exaudies vocem meam, manè astabo tibi, & videbo. Denique omnes justi in tribulatione sua manè confurgunt ad Deum, quia videlicet post quietem nocturnam, viribus corporis instauratis anima, vegetior fiat, nulloque sibi, vel somni gravamine, aut desiderio præpedita & agere, & pati Divina facilius potest.

4. Aurora sic dicta à quibusdam censetur, quod ab igne solis aureo tunc aer aurescat, & nos auro charitatis ea exoriente refulgere debemus, ut timeat nos diabolus, nec in decursu diei ad nos præsumat accedere. Nihil est enim quod tantum ille timeat, quantum charitatis unitatem, ut docet Hugo Victorinus *. Nam si distribuimus totum quod habemus propter Deum, hoc diabolus non timet, quia ipse nihil possidet; si jejunamus, hoc ipse non metuit, quia cibum non sumit; si vigilemus, inde non terretur, quia somno non utitur; sed si charitate conjungimur, inde vehementer expavescit, quia hoc tenemus in terra, quod ipse in caelo contempsit servare. Auroram roseam passim vocant Poetæ; quo epitheto admonemur offerre Deo hac hora sacrificium laudis in odorem suavitatis. Dicebat Apollonius Thyaneus b adveniente aurora cum Diis versandum esse. Sacra matutina apud Ethnicos commemorat Apollonius Rhodius c in Argonauticis. Veteres Hetrufci melle litabant Auroræ, nos dulcedini contemplationis hanc horam consecrare debemus. Auroram à Pegafo vehi solitam scripsit Lycophron d Enthusiasticus Poeta, quia nimirum surgente aurora mentis volatu ad contemplationem elevamur. Bonum est volare, actionis probæ hoc signum est, ait Astrampychus e, Bonus volatus, cum de caducis surgimus ad æterna, ad cœlestia pernicipibus alis sublimioris contemplationis cælum ipsum penetrantes. At verò ad hunc volatum nullum tempus matutinum magis idoneum. Dominus enim, dicit Isaias f, erigit manè, manè erigit mihi aurem, ut audiam quasi magistrum. Nævius Poeta apud Gellium g scito, & eleganti vocabulo vocat rubentem Auroram pudoricolorum, qua surgente casto pudore imbuenda nobis est

z Osee 6. 7. a Hugo in regul. Augustini capite. 1. b Philostrat. vitæ Apoll. lib. 1. cap. 12. c Apoll. Rhod. Argonaut lib. 3. vers 913. d Lycophron. in Alexandr. e Astrampych. in Omocriticis v. 3: f Isai. 50. 4. g Gellius lib. 19. cap. 7.

est anima: ut placeat sponso, qui maximè virginali verecundia delectatur. Eadem ab Homero *b* Divina nuncupatur, quia lucem nobis affert, quæ est symbolum Divinitatis. *Deus enim lux est, & tenebræ in eo non sunt ullæ, & lucem habitat inaccessibilem* *l*. Nihil præterea eorum, quæ sub sensu cadunt, pulchrius est luce, nihil venustius, nihil purius, nihil jucundius, & amabilius. Optimè Dracontius & haud ignobilis Poeta;

Lux jubar æthereum, lux noctis limes, & umbra,

*Lux facis rebus cunctis, & lux elementis,
Lux genitrix, factisque calor, lux gratia solis,
Lux decus astrorum, lux aurea cornua lunæ,
Lux fulgor cæli, lux & primordia mundi,
Lux splendor flammæ, lux magni temporis index,*

*Lux honor agricolis, requies lux omnibus ægris,
Lux opus auctoris primum, candorque pudoris.*

Ideo exoriente luce Deo lucis auctori laudes pangunt filii splendoris, Divinæ lucis confortes, Angelos sanctos æmulantes, qui *astra matutina* *l* dicuntur, & dederunt lumen in custodiis suis, obediens Domino in tremore, & luxerunt ei *cum jucunditate, qui fecit illos* *m*. Non sic ille Lucifer, qui manè oriebatur omni lapide pretioso exornatus, qui Angelicæ felicitatis splendidissimum mane mox in horribiles tenebras commutavit, sicut scriptum est, *Venit manè, venit nox* *n*. Inter astra matutina creatus cæterorum sorte non contentus coram illo sedere appetiit, ante cujus conspectum stant cum tremore millia millium ministrantium, & decies centena millia assistentium *o*. *Ascendat* *n*, inquit, & *sedebo* *p* Propterea dejectus es de gradu tuo, detracta est ad inferos superbia tua. Cum nec Dei laudibus insisteres, nec Creatori, sed tibi ipsi inani præsumptione luceres, ante lucem surgere voluisti, & illi assimilari, qui fabricatus est Auroram & Solem. Quid festinas manè oriri ô Lucifer? Vanus est splendor absque fervore: simulata lux, quæ non ab igne procedit. Quò moliris ascendere? Super altitudinem nubium in latebris Aquilonis, quia videlicet cum frigidus sis, frigidam cupis inhabitare regionem. Exemplum hic habe-

h Homer. *Iliad.* lib. 16. *i* *l*. Ioan. 1. 6. 1. *Timoth.* 6. 16. *k* Dracont. *in examer.* cap. 1. *l* *Iob.* 38. 7. *m* Baruch. 3. 37. *n* *Isai.* 21. 12. *o* *Daniel.* 7. 10. *p* *Isai.* 14. 13.

mus, ut, quemadmodum fecerunt Angeli boni, ita & nos faciamus: *Quoniam oportet prævenire solem ad benedictionem* *q*: & *mane, ait ille* *r*, *oratio mea præveniet te*. Usurpemus igitur Angelorum officium, ut docet Abbas Clara valensis *s* quorum fortimur consortium, ut in ore infantium, & lactentium perficiatur laus. Dicamus eis, *Psallite Deo nostro, psallite*: atque audiamus eos vicissim respondentes, *Psallite Regi nostro, psallite*. Laudem ergo cum cæli cantoribus in commune dicentes, utpotè cives Sanctorum, & domestici Dei, psallamus sapienter.

q Sap. 16. 28. *r* Psalm. 87. *s* Bernard. ser. 7. in Cantic.

METRUM IX.

Procul hinc tenebræ, & horror,
Procul sopor, procul nox.
Clara nitentis astri
Caligo luce fugit,
Astrisque jam tenebris
Tellus soluta ridet.
Nox victa cessis, ortum
Solis movent adeste
Titania volucres.
Dux Phosphorus nitorum
Lucis parens diurnæ.
Inter globos Olympi
Blandus inuit choreas.
Procul ô procul faceffat
Tenebrosa turba Averni.
Procul hinc tenebræ, & horror,
Procul sopor, procul nox,
Jam leta surgit hora,
Qua dulciore cantu
Loquax avis canorum
Modulamen ore promit:
Omnisque per vireta
Proles amœna verrit
Aspersa luce vernat.
Rosæque, liliumque,
Venusiorque caltha,
Crocusque purpurascens
Produnt amoris ignes.
Procul hinc tenebræ, & horror,
Procul sopor, procul nox.
Cantemus, atque amemus,
Dum lux serena fulget,
Interque dulciorum
Fomenta gaudiorum

Sopore jam soluti
 Virtu Dei fruamur.
 O sola digna donis
 Caelestibus, bonorum
 Amica lux, levamen
 Mæroris, & perennis
 Parens beatitatis,
 O lux decora salve.
 Procul hinc tenebræ, & horror.
 Procul sopor, procul nox.

§. III.

*Matutinum tempus aptissimum contempla-
 tioni. Quæ sit mystica lux anima. Tota
 nocte queritur sponsus non nisi in aurora
 inveniendus. Oratio ad Deum, ut verum
 lumen oriatur in nobis.*

1. **A**udiamus Ambrosium ¹; ambrosiam
 si te otiosum in stratis radius solis inverecundo
 pudore inveniat, & lux clara feriat oculos
 somnolento adhuc torpore depressos. Arguit
 nos tanti temporis spatium sine ullius devotio-
 nis munere; ac sacrificii spiritualis oblatione
 feriata nocte transmissum. An nescis o homo,
 quod primitias tui cordis, ac vocis quotidie
 Deo debeas? Occurre ergo ad solis ortus, ut
 te Oriens inveniat jam paratum, ne lumina tua
 madido adhuc sopore mergentia primus diei
 fulgor exagitet. Et post pauca. Præveni cer-
 tē hunc, quem vides, solem: si hunc præ-
 veneris, antequam iste surgat, aspicias Chri-
 stum illuminantem. Ipse tibi dicenti, de nocte vi-
 gilat ad te spiritus meus, matutinum lu-
 men temporibus faciet splendere nocturnis,
 si mediteris verba Dei. Dum enim medita-
 ris, lux est; & videns lucem, non tempo-
 ris, sed gratiæ, dices, quia lux præcepta
 tua. Cum autem te meditantem verba Divina
 dies invenerit, & tam gratum opus orandi,
 & psallendi delectaverit tuam mentem, iterum
 dices ad Dominum JESUM, exitus ma-
 tutinos delectabis. Hæc Ambrosius, cui
 concordia Richardi ² verba placet adjunge-
 re. Qui sunt isti exitus matutini, nisi ad veri
 solis irradiationem humanæ mentis excessus?

¹ Ambros. in Psal. 118. v. 148. u Richard. Vi-
 bor. de erudit. humanis int. p. 1. l. 2. c. 25.

Quis autem dignè miretur, quam sit dulce-
 quamve delectabile fervente jam charitate, &
 quasi sub æstivo tempore ad matutinam lu-
 cem radiantis divinitatis se à somno excutere, &
 extra humanæ mentis angustias in auram liber-
 tatis erumpere, & in latum illum divinatorum
 spectaculorum campum mentis alienatione
 transire? Ex sententia itaque Richardi dele-
 ctant exitus matutini, quia matutinum tem-
 pus aptissimum est ad contemplanda magnalia
 Dei. Hoc est nimirum tempus letitiæ, de quo
 scriptum est, * *Ad vesperum demorabitur fletus,
 & ad matutinum letitia.* Hoc est tempus acce-
 ptabile, quo in auribus piæ animæ resonat vox
 illa cœlestis, *Fiat lux*: vox illa videlicet, quæ
 in rerum creatione prima sonuisse narratur: vox
 Dei magna, & potentissima, facta auribus
 in virtute, & magnificentia, quæ fecit de te-
 nebris lucem splendescere, ac invisibilem ter-
 ræ faciem infusi luminis splendore illustravit.
 Sicut enim lux sensibilis, teste Chryostomo ³,
 præcepto Domini producta, & tenebræ visi-
 biles absconditæ sunt: sic & lux mentalis te-
 nebras errorum effugat, & errabundos ad
 veritatem manuducit. Deus quidem semper
 in lumine est, indutus lumine sicut vestimento,
 sed quia lucem inaccessiblei habitat, ne-
 quit humana mens ad tanti luminis claritatem
 assurgere, nisi ejus gratia adjuvemur, qui illu-
 minat omnem hominem venientem in hunc
 mundum. *Tunc erumpet quasi mane lumen tuum,
 ait Isaias ⁴, & gloria Domini colliget te, & im-
 plebit splendoribus animam tuam.* Tunc revel-
 ta facie gloriam Domini contemplantes trans-
 formabimur à claritate in claritatem tanquam
 à Domini spiritu ⁵. Eleganter Venetus Patri-
 archa Justinianus ⁶: Cum delectabile lumen
 Verbi in cor humanum illabitur, fugat tenebras,
 depellit tristitiam, duritiam liquefacit, renovat
 desideria, amorem accendit, clarificat conscien-
 tiam, infundit spem, virtutes solidat, exultatio-
 nem commovet, & cunctam mentis habitudi-
 nem reformatur in melius.

2. Marsilius Ficinus gravissimus Scriptor
 insignem librum de lumine ex insignioribus
 Platonicis conscripsit, ex quo ea, quæ ad lu-
 cem visibilem, & invisibilem pertinent, curio-
 sus lector indagabit. Abbas quoque Berengoli-
 us ⁷ de luce visibili, & invisibili tractatum edidit,
 ubi

x Psal. 29. y Chrys. hom. 3. in Genes. z Isai. 58.
 81. a 2. Corin. 3. 18. b Laur. Justinian. de casto
 connubio Verbi, & an. c. 25. c Berengol. Abb.